

Kolláth György

Ki gyámolítana kit, hogyan és miért?

A FIDESZ de facto és de jure gyámság alá helyezné a kormányt – egyelőre a költségvetési és a fejlesztési pénzelosztás ügyében. Bombasztikus, ámde félrement bejelentések idején a közbeszéd Shakespeare-t szokta idézni: örült beszéd, de van ebbe rendszer. Esetünk közjogilag pont a fordítottja: örült rendszer, de van benne beszéd. Írásom azt tárgyalja, miért végiggondolatlan, jogilag esélytelen, egészében véve kamu az az ellenzéki javaslat, amely korporatív alapon összeválogatott önkormányzati személyiségek konszenzusát megkövetelve vétőjogot építene be a döntési-jogalkotási rendbe, a kormány parlamenti előterjesztéseivel szemben.

A felvetés kiinduló pontja, azaz diagnózisa nem vehető félvállról. A költségvetéssel, az állami pénzellátással kapcsolatos helyzet - legalábbis 2000 óta - rossz és tovább romlik mind a központi pénzügyi kormányzat, mind a helyi önkormányzatok szintjén. Régi, valós, sőt növekvő, tehát csakugyan tarthatatlan helyzetet, gondokat feszeget az ellenzék. Szükség volna korrekt konvergenciára /felzárkóztatásra, közelítésre, jobb arányokra /belső vonatkozásban is: például a központi és az önkormányzati - működési és fejlesztési - büdzsé dolgában. De nem így! A gyógy mód, az elsietett támadás a levegőt püföli, kár az elpazarolt töltényekért. Lássuk ezeket sorjában!

Rendszer-elvű, -mértvű bajban van a helyi önkormányzatok finanszírozása terén, immár másfél évtizede. E körben a mindenkori (!) ellenzék akár alkotmánymódosítást is okkal felvethetne. 1990-ben ugyanis abszolút avantgárd módon, kollektív és alapjogi fundamentumokra építve jött létre a tanácsrendszert felváltó helyi önkormányzati szisztéma. Alkotmányjogi tekintetben egyedülálló novum volt, hogy a helyhatóságok valóságos helyi közhatalmat megtestesítve nyertek jogi tételezést, 8 körben pedig, kicsit az emberi jogok mintájára, alkotmányos alapjogokat is kaptak. Ezek egyike így szól: „a helyi képviselőtestület ... az önkormányzat törvényben meghatározott feladatainak ellátásához megfelelő saját bevételre jogosult, továbbá e feladatokkal arányban álló állami támogatásban részesül” /alkotmány 44/A § (1) bekezdés c) pont/. Azt is mondja a 2/3-os parlamenti elfogadáshoz kötött önkormányzati törvény /sajnos, nem maga az alkotmány/, hogy „Törvény a helyi önkormányzatnak kötelező feladat-, és hatáskört is megállapíthat. A kötelezően ellátandó önkormányzati feladat-, és hatáskör meghatározásával egyidejűleg az Országgyűlés biztosítja az ellátásukhoz szükséges anyagi feltételeket, dönt a költségvetési hozzájárulás mértékéről és módjáról.” /Ötv. 1. § (5) bekezdés/.

Ez az alapvető súlyú norma kb. azt fejezi ki, hogy aki a nótát húztatja, fizesse. Az esetek zömében mégis e szabályt a mindenkori kormány-többség átlépi, kijátssza, a parlamenttel lenyeleti. Ha ennek rendbetétele állna – átfogó, pozitív megoldási javaslattal – a FIDESZ ajánlatának háttérében, lenne tere és értelme az elgondolás csiszolásának, továbbfejlesztésének, a jogi garanciák erősítésének – akár már idén, ősszel is. Annak ellenére vallom ezt, hogy érzem: ideje volna kasszát csinálni az új alkotmányos önkormányzatiság helyzetéről, és visszacsatolásként éppen itt volna az ideje az átfogó módosításoknak. Ezek sorában meggondolható volna, hogy nem kellene-e a megyéket is lebetonozó alapjogi konstrukciót valamelyest oldani, ugyanakkor a közigazgatási régió és a kényszertársulás lehetőségét kétharmaddal kialakítani, egyszersmind az önkormányzatiság feladat-rendszerét, s mindezek közzgazdasági forrásait teljes körűen újragondolni. Véget kellene vetni annak, hogy a központi költségvetés szorult helyzetében évek óta a megoldhatatlan, finanszírozhatatlan, kezelhetetlen problémák ínséges, alulfinanszírozott „önkormányzatisítása”, a bajok decentralizálása folyik. Ez a fő gond, nem pedig az, hogy ki és milyen erővel rúghat labdába a központi, és majd az EU-s közpénzek terítése kapcsán?! Utóbbi járulékos ügy. A rendszerhibára nem orvosság az, ha új aktorok jelennek meg a mind kisebb húsosfazék körül, akik - a köztük lévő érdekkülönbség ellenére - konszenzusra volnának ítélve. Gondolja bárki,

hogy egy platformra kerül majd, ha pénzről van szó Demszky és Kósa, Szita és Szabó Imre? A kormány viszont élhetne az „oszd meg és uralkodj!” taktikájával.

Robbanásközeli kuszát a helyzet az éves állami költségvetés, s a fejlesztési források döntési rendszere kapcsán is. A mindenkori kormányok el-eljátszottak azzal, hogy hány évre is szóljon a költségvetés, miként kell azon átlépni a választás évében, kit kell boldogítani a pályázati pénzekből, hogyan lehet kimagyarázni, hogy a muszáj ellenére miért nem készül pótköltségvetés, bármi utólag belegyömöszölhető volt a zárszámadásba, és az AB vétójáig salátabárra emlékeztetett a mindezt megjelenítő törvény. A Btk. 289. § a számvitel rendjének megsértése címszó alatt büntető tényállást állapít meg, mellyel sakkban kívánja tartani a trükköző kisembereket. Vajon a nagyok joga, immunitása, avagy a felelőssége több-e a köznépeknél? 2-3 millióval lesre futni vétség, 500-1000 milliárddal semmiség? Volna mit tértől és időtől függetlenül, politika-mentesen végiggondolni! Ám a FIDESZ javaslata mindössze bővítené a „bennfentesek” körét.

A mindenkori kormányoknak gyakorlatilag három fő eszközcsoportja, puvoárja van a célja megvalósítására: jogi eszköz, politikai metódus és a pénz-odaítélés. A modern kormányok Európában a közügyek zömét pénzügyi módokkal (pályázatokkal, preferenciákkal, diszpreferenciákkal) oldják meg. Mindez nem csupán hatáskört, de érte viselt felelősséget is jelöl, még akkor is, ha ezt az életben, itthon megvalósulni egy évtizede nem látjuk. Gyáva vagy ostoba az a kormány, amelyik feladja vagy feloldja egy „jőjjünk össze, hogy ne legyünk szanaszéljű” karakterű grémium közbeiktatódása által ebbéli jogát és felelősségét. A parlamenti kontroll erősítése helyénvaló volna, de nem pár tucatnyi újabb – részben ma is a T. Házban ülő – helyi érdekhordozó révén. Aki tehát mégis új korporációt javall, nem az érdemet veszi célba, hanem csupán ítéletet mond politikai ellenlábásáról: lám, ezekre már ezt sem lehet rábízni! Taktikai beszólás ez, stratégiai megfontolás és megokolás híján.

Ekként a fenti, valóságos kihívásokra adandó ellenzéki válasz üres és hatástalan, rossz duma a hívőknek, magas labda a túloldalnak. Mint terápia nem oldana meg semmit, sőt megint azzal az illúzióval kecségtetne, hogy van azonnali, könnyű álom, mindenre egy szempillantás alatt talál-kínál gyógymódot a FIDESZ, tehát személyek megfegyvelésével és intézmények kiskorúsításával, ütős politikai akarattal bármi rendezhető. Elemi készséget sem mutat immár bárminek a plurális: előnyöket-hátrányokat kalibráló-mérlegelő megfontolására. Tompul, lustul a csapat, beleszerelmesedik a saját kampány-demagógiájába, feladja azt a képességét, hogy jobbat tudjon felmutatni. Képzeljék csak el: az ötletgazda debreceni polgármester hajlandó volna-e az újsütetű szellemi csodafegyverét a civisvároson kikísérletezni, modellezni, végigvinni? Hát akkor?

Sokkal nagyobb és mélyebb a baj, mintsem azt ötletszerű közjogi spekulációval kezelni lehetne. A tervezett 42 fős érdekegyeztető grémium ugyan nem Ali baba és a 40 rabló volna, de több jót róla elmondani egyelőre nem lehet.

Kolláth György alkotmányjogász, ügyvéd